

Sylabus PSY 124 – PSYCHOLOGIE HANDICAPU

Podzimní semestr 2012

Výuka ve čtvrtek 8:00 - 9:40, posluchárna U34; FSS, Joštova 10, Brno

Garant: Jan Vančura, vancurahonza@gmail.com

Nabízené pojetí předmětu *Psychologie handicapu* vychází převážně z perspektivy sociální psychologie. Tento pohled na život člověka s postižením umožňuje určitá zobecnění v rámci různorodých kategorií, pro které je pojem handicap využíván. Základními zpracovávanými tématy jsou zapojení člověka s postižením do společnosti, adaptace rodiny na postižení dítěte, adaptace na handicap v životě jednotlivce a post-traumatický růst (pozitivní změny v důsledku čelení nepříznivé zkušenosti). Exkurze v průběhu semestru zprostředkovávají studentům kontakt s lidmi s postižením, umožňují letmý pohled na prostředí různých institucí, ale především by měly studentům umožnit osobní zkušenost – konfrontaci vlastních prožitků v daném kontextu. Cílem předmětu je zprostředkovat absolventům poznatky a zkušenosti ze specifické oblasti handicapu, které mohou využít pro svoji budoucí odbornou práci.

1. Pozvání do Psychologie handicapu (27. 9.)

Organizace předmětu

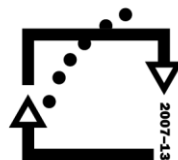
Možnosti kurzu. Představení spolupracovníků a obsah přednášek, organizace semestru a exkurzí, očekávání studentů. Seminární práce a požadavky pro absolvování kurzu. Bonus pro registrované nezapsané studenty: za účast potvrzení výjimky, předmět vám bude zapsán.

Hledání vztahu k lidem s postižením

Handicap a možnosti zobecnění. Přínos zkušenosti s nemocí, limity, handicapu. Obvyklé stereotypy a předsudky v oblasti handicapu. Korektnost jazyka a postoje. Člověk s postižením vs. postižený. Důvody přijetí a odmítnutí odlišnosti. Vybrané postoje: ambivalence, strach, soucit. Role postiženého, role oběti. Cesta k překračování stereotypů.

Repková, K. (1999). Pojem zdravotné postihnutie v životnej skúsenosti ľudí. *Čs. psych.* 43, 433-448

Cháb, M. (2004). *Svět bez ústavů*. Praha: QUIP. (IS; závěrečná kapitola + další dle vlastní volby).

2. Exkurze do dřevodílny „V Růžovém sadu“ (4. 10.)

Vladimír Procházka o zkušenostech z pracovní terapie s lidmi s mentálním postižením. Přizpůsobení metody klientovi, představy o hranicích možností osob s postižením, „princip reality“ v pracovní terapii, atd.

<http://www.vruzovemsadu.cz/index1.html>

Hunt, N. (2001). *Svět Niguela Hunta*. Ústí nad Labem: Albis international.

Imrychová, E. (2010). *Dotazování osob s mentálním postižením*. Bakalářská práce, FSS MU, Brno.

3. Narození dítěte s postižením (11. 10.)

Trauma a zdroje stresu pro rodiče. Prožitek zármutku rodičů. Čelení nepříznivé skutečnosti. Uzdravující sekvence - proces akceptace nepříznivé skutečnosti. Zadání seminárních prací.

<http://www.bvv.cz/medical-fair-brno>

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10267494493-nejtezsi-volba/?streamtype=WM3>

Bub, B. (2004). The patient's lament: hidden key to effective communication: how to recognize and transform. *Medical humanities*, 30, 63-69.

Matějček, Z. (2002). *Psychologické eseje z konce kariéry*. Rána do srdce (str. 182 – 187). Praha, Karolinu

4. Zkušenost sourozenců dítěte s postižením a posttraumatický růst (18. 10.)

Kvalitativní studie zkušenosti sourozenců dětí s postižením. Obecné principy a aplikace posttraumatického rozvoje. Host (?) Irena Klimešová „Zkušenost nekoukavé studentky na koukavé škole“

Štěpánová, M. (2008). Vliv sourozence s mentálním postižením na osobnostní vývoj jedince. Diplomová práce FF MU.

Mareš, J. (2008). Posttraumatický rozvoj: nové pohledy, nové teorie a modely. *Československá psychologie*, 52, 6, 567-583.

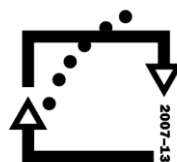
Linley, P. A. (2003). Positive adaptation to trauma: Wisdom as both process and outcome. *Journal of Traumatic Stress*, 16, 601–610.

5. Interakce rodiče a dítěte s postižením, soužití v rodině, adaptace rodiny na postižení dítěte (25. 10.)

Koncept intuitivního rodičovství: důsledky postižení dítěte pro komunikaci rodiče a dítěte. Sdělování diagnózy dítěte rodičům. Akceptace dítěte s postižením. Potřeby rodičů a úspěšné adaptační strategie. Primární a sekundární handicap. Výchovné styly v rodinách s postiženými dětmi.

Ditrichová, J., Komárek, V. (2000). Vzpomínka na profesora Hanuše Papouška. *Československá psychologie*, 44, 546-549.

Kearney, P. M., Griffin, T. (2001). Between joy and sorrow: being a parent of a child with developmental disability. *Journal of Advanced Nursing*, 34, 582-592.

6. Prožívání zármutku u lidí s mentálním postižením (1. 11.)

Host: Petra Sapáková

Podpora v prožívání zármutku jako důležité a opomíjené téma. Specifické projevy zármutku a možnosti podpory v průběhu truchlení.

Loučka, M. (2007). *Koncept smrti u dětí*. Bakalářská práce, FSS MU, Brno. (ocenění ve studentské soutěži)

Loučka, M., Vančura, J. Koncept smrti u dětí: komponenty a determinanty. *Československá psychologie*, Praha, Psychologický ústav AV ČR. ISSN 0009-062X, 2011, vol. LV, no. 1, s. 38-48.

Sapáková, P. (2010). *Lidé s mentálním postižením a smrt blízkého člověka: Percepce a postoje pracovníků v sociálních službách k procesu truchlení u lidí s mentálním postižením a k užitečným způsobům podpory*. Bakalářská práce. Pdf UK, Praha.

7. Exkurze do „Domova pro osoby se zdravotním postižením“ Zámeček Střelice (8. 11.)

Exkurze do jednoho z větších domovů pro osoby se zdravotním postižením. Možnosti péče ve specializovaných institucích. Setkání s klienty.

<http://zamecekstrelice.itnet.cz/cz/popis-sluzby>

Hradilek, L. (2006). Právo žít jako ostatní. Aktuálně.cz. Dostupné 5. 9. 2007 z

<http://aktualne.centrum.cz/clanek.phtml?id=%201216433>

Bártová, E. (2007). Postižení jdou z ústavů. Dostanou byty. Aktuálně.cz. Dostupné 5. 9. 2007 z

<http://aktualne.centrum.cz/domaci/spolecnost/clanek.phtml?id=363499>

8. Rizika ústavní péče (15. 11.)

Projevy agresivity v kontextu instituce. Agresivita a úzkost vs. důvěra. Význam pečujících pro utváření sebepojetí klientů. Sociální status a sebepojetí člověka s postižením.

Zkušenost dobrovolníků s péčí o děti v ústavu na Ukrajině (?).

Wolfensberger, W. (2007). Similarities and Differences Between Peace-Making and Nonviolence and Their Relevance to Services to People Who Are Mentally Retarded. *Intellectual and Developmental Disabilities*, 4, 278–286.

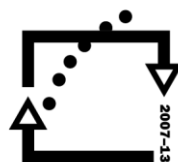
Gabriela Brožová, Jan Vančura (2010). Percepce příčin agresivního jednání v domovech pro osoby s mentálním postižením. *Československá psychologie*, 54, 1, 17-30.

9. Exkurze – sdružení Benediktus Chotěboř (cca 29. – 30. 11., termín bude upřesněn)

Dvoudenní exkurze do komunitního centra pro osoby se zdravotním postižením.

Každodennost soužití s lidmi s mentálním postižením. Každodennost komunity, práce a vztahy, současné a budoucí projekty.

<http://www.benediktus.org/index.html>

10. Závěrečné setkání (6. 12.)

Prezentace seminárních prací. Otázky a reflexe k průběhu semestru.

Podmínky pro absolvování kurzu:

Zvládnutí probírané látky – ústní zkouška.

Účast 75 % (nezahrnuje dvoudenní exkurzi).

Prezentace seminární práce a její písemné zpracování na 3-5 stran.

Doporučená literatura:

Blažek, B., Olmrová, J. (1985). *Krása a bolest*. Praha: Panorama.

Blažek, B., Olmrová, J. (1988). *Světy postižených*. Praha: Avicenum.

Bútorá, M. (1990). *Překročit svůj stín*. Praha: Avicenum.

Calhoun, L., Tedeschi, R. (1999). (Eds.). *Facilitating Posttraumatic Growth: A Clinician's Guide*. London: Lawrence Erlbaum Associates.

Čálek, O. (1984). *Raný vývoj dítěte nevidomého od narození*. Praha: Univerzita Karlova.

Dougy Center for Grieving Children. (2004). *35 Ways to Help a Grieving Child*. Portland, Oregon: The Dougy Center.

Frankl, V. E. (2005). *Přesto říci životu ano*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.

Hunt, N. (2001). *Svět Niguela Hunta*. Ústí nad Labem: Albis international.

Cháb, M. (2004). *Svět bez ústavů*. Praha: QUIP.

Chvátalová, H. (2001). *Jak se žije dětem s postižením*. Praha: Portál.

Kerrová, S. (1997). *Dítě se speciálními potřebami*. Praha: Portál.

Kopřiva, K. (1997). *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál.

Křivohlavý, J. (2002). *Psychologie nemoci*. Praha: Grada Publishing.

Kushner, H. S. (1996). *Když se zlé věci stávají dobrým lidem*. Praha: Portál.

Langer, S. (1995). *Mentální retardace*. Hradec Králové: Kotva.

Mareš, J. (2001). *Sociální opora u dětí a dospívajících I*. Hradec Králové: Nucleus.

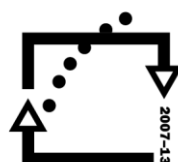
Mareš, J. (2002). *Sociální opora u dětí a dospívajících II*. Hradec Králové: Nucleus.

Mareš, J. (2003). *Sociální opora u dětí a dospívajících III*. Hradec Králové: Nucleus.

Mareš, J. (2009). Posttraumatický rozvoj: výzkum, diagnostika, intervence. *Československá psychologie*, 53, 3, 271-290.

Matějček, Z. (2001). *Psychologie nemocných a zdravotně postižených dětí*. Jinočany: H&H.

Matějček, Z. (1986). *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum.

- Matějček, Z. (2004). *Psychologické eseje (z konce kariéry)*. Praha: Univerzita Karlova.
- Matějček, Z., Dytrych, Z. (1997). *Jak a proč nás děti trápí*. Praha: Grada Publishing.
- Matějček, Z., Langmeier, J. (1986). *Počátky našeho duševního života*. Praha: Panorama.
- Matějček, Z. (1992). *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN.
- Papoušková, M. (2004). Intuitivní rodičovství. In Dittrichová, J., Papoušek, M., Paul, K. a kol., *Chování dítěte raného věku a rodičovská péče (77-100)*. Praha: Grada Publishing.
- Říčan, P., Krejčířová, D. a kol. (1997). *Dětská klinická psychologie*. Praha: Grada Publishing.
- Sacks, O. (1989). *Seeing Voices. A Journey into the World of the Deaf*. University of California Press.
- Sacks, O. (1992). *Migraine*. London: Picador.
- Sacks, O. (1995). *Antropoložka na Marsu*. Praha: Mladá fronta.
- Sacks, O. (1997). *Na čem si stojím*. Praha: Makropulos.
- Smidbauer, W. (2000). *Psychická úskalí pomáhajících profesí*. Praha: Portál.
- Sobotková, D., Dittrichová, J. a kol. (2003). *Narodilo se s problémy a co bude dál?* Praha: Grada.
- Svatošová, M. (1999). *Hospice a umění doprovázet*. Praha: Ecce Homo.
- Šiška, J. (2005). *Mimořádná dospělost*. Praha: Karolinum.
- Tedeschi, R., Calhoun, L. (Eds.). (2006). *The Handbook of Posttraumatic Growth*. New York, London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Tedeschi, R., Calhoun, L. (1995). *Trauma and Transformation: Growing in the Aftermath of Suffering*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
- Titzl, B. (1998). *Postižený člověk ve společnosti*. PedF UK, Praha.
- Vágnerová, M. (2002). *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál.
- Vágnerová, M., Hadj-Mousová, Z., Štech, S. (1999). *Psychologie handicapu*. Praha: Karolinum.
- Vančura, J. (2006). *Zkušenost rodičů dětí s mentálním postižením*. Brno: Barrister&Principal.

K dispozici jsou poslední ročníky časopisů *Intellectual and Developmental Disabilities* a *American Journal on Mental Retardation*.

